

НАПРЯМ 9. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-374-6-34>

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ, ПРОКУРАТУРИ ЗІ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Агаркова О. І.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри поліцейської діяльності факультету
підготовки фахівців для підрозділів поліції
Луганського навчально-наукового інституту
імені Е. О. Дідоренка Донецького державного університету
внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна*

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року призвело до значного й систематичного вчинення міжнародних злочинів на території України протягом короткого проміжку часу. Лише у 2023 році правоохоронними органами України обліковано 60 944 кримінальних правопорушень за фактами порушень законів та звичаїв війни (ст. 438 КК України) [3]. І ці показники зростають щодня. Розслідування такої кількості злочинів з урахуванням їх динаміки та обмежених ресурсів національних правоохоронних органів стає суттєвим викликом для правової системи України.

Для ефективного розслідування воєнних злочинів в Україні було вжито ряд важливих заходів: створено спеціалізовані підрозділи, які спеціалізуються на розслідуванні та процесуальному керівництві у справах про воєнні злочини; налагоджено взаємодію (зазначені підрозділи тісно співпрацюють між собою, що дає змогу краще координувати дії та обмінюватися інформацією); розроблені методичні рекомендації, які допомагають слідчим та прокурорам правильно й ефективно розслідувати порушення законів і звичаїв війни; збільшується технічна оснащеність підрозділів; систематично підвищується кваліфікація працівників. Ці кроки дозволили значно поліпшити процес розслідування воєнних злочинів в Україні.

Існує ряд викликів, з якими стикаються органи досудового розслідування, прокуратура під час розслідування воєнних злочинів: складність доступу до місць злочинів, нестача ресурсів для ефективного розслідування воєнних злочинів; ризик для життя та здоров'я під час проведення процесуальних дій. Саме тому, в значній частині кримінальних проваджень їх ефективне розслідування неможливе без взаємодії органів досудового розслідування, прокурорів зі Збройними Силами України (далі – ЗСУ) та іншими збройними формуваннями сектору оборони.

В межах аналізу взаємодії органів досудового розслідування, прокуратури зі Збройними Силами України, слід звернути увагу, що військовослужбовці є цінними фахівцями при плануванні розслідування воєнних злочинів, а також під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій на території, де ведуться активні бойові дії, та деокупованих територіях.

Військовослужбовці ЗСУ володіють значним обсягом інформації, яка може бути використана як докази у воєнних злочинах, а саме дані про: вчинення воєнних злочинів (можуть бути свідками, мати записи про такі злочини та виявляти ознаки складу злочинів під час виконання бойових завдань); пересування ворожих військ (інформація про дислокацію, маршрути пересування та дії ворожих військ); зброю та боєприпаси (інформація про зброю та боєприпаси, які використовувалися при скоєнні воєнних злочинів);

Для отримання такої інформації, як правило органи досудового розслідування, прокурори витрачають значний час для з'ясування підрозділів, посадових осіб ЗСУ, які можуть мати цю інформацію, способи її запитування та можлива форма надання тощо. Наприклад, після закінчення огляду місця події про напади (обстріли) на цивільне населення та об'єкти цивільної інфраструктури слідчий, прокурор скеровують запити до Генерального штабу ЗСУ чи підпорядкованих органів військового управління щодо надання наявних матеріалів дешифрування космічної зйомки району, звідки вівся обстріл; інформації про розміщення на території обстріляного населеного пункту чи на околицях об'єктів, які могли бути військовими цілями (військові частини, підрозділи, блок-пости тощо); наявної інформації і матеріалів про напад (обстріл), зокрема й стосовно фіксації артилерійськими підрозділами ЗСУ виходу боєприпасів та ін.

Процесуальні форми взаємодії, які найчастіше використовуються в процесі розслідування більшості правопорушень, прямо чи опосередковано зазначаються в КПК України. До процесуальної форми взаємодії органів досудового розслідування, прокуратури зі Збройними Силами України під час розслідування воєнних злочинів необхідно віднести: надання інформації органам досудового розслідування та

прокуратурі інформації про воєнні злочини, які їм стали відомі; залучення до проведення слідчих (розшукових) дій як спеціалістів військовослужбовців ЗСУ, які мають відповідні навички поводження з вибуховими пристроями та речовинами, мають знання в ракетно–артилерійській сфері та мають навички пілотування безпілотних літальних апаратів. Залучений до проведення слідчої (розшукової) дії спеціаліст-військовослужбовець повинен мати з собою: документи, які посвідчують особу; документи, які підтверджують спеціальність особи (запис про військово-облікову спеціальність у військовому квитку, свідоцтво про проходження певних курсів, диплом про здобуття відповідної освіти).

До непроцесуальної форми взаємодії органів досудового розслідування, прокуратури зі Збройними Силами України під час розслідування воєнних злочинів необхідно віднести: сприяння у збиранні доказів шляхом надання доступу до місць злочинів, вилучення речових доказів; забезпечення безпеки прокурорів та слідчих під час проведення слідчих (розшукових) дій на територіях, де ведуться активні бойові дії, та деокупованих територіях тощо.

Але, зважаючи на певну ізольованість двох державних структур: ЗСУ та органів досудового розслідування, органів прокуратури через розбіжність у меті, завданнях, формах діяльності та відсутність досвіду постійної ефективної процесуальної комунікації та враховуючи важливість інформації, існує необхідність в розробці та впровадженні чіткого механізму комунікації (наприклад, спільні протоколи, накази, інструкції тощо), налагодженні особистих контактів між слідчими та військовими, проходженні спільних навчань для розуміння специфіки роботи один одного.

Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що взаємодія між органами досудового розслідування, прокуратурою та Збройними Силами України має важливе значення для ефективного розслідування воєнних злочинів, тобто дозволяє їм об'єднати свої зусилля та ресурси для більш ефективного розслідування зазначених кримінальних правопорушень; для забезпечення законності досудового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності у вчиненні кримінальних правопорушень пов'язаних з війною.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 15.02.2024).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України в ред. від 03 липня 2017 р. № 4651-VI. База даних Законодавство України.

ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/%20show/4651-17> (дата звернення: 14.02.2024).

3. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/prozareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення 15.02.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-374-6-35>

ІНІЦІУВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЯК ЗАСІБ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ

Коваленко А. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
публічної безпеки громад факультету № 2
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна*

Кримінальне процесуальне законодавство регламентує низку процесуальних інструментів, які можуть бути використані суб'єктами доказування для виконання поставлених перед ними завдань у кримінальному провадженні. Серед описаних інструментів важливе місце посідають процесуальні дії уповноважених осіб щодо ініціювання проведення судових експертиз. Указаний засіб доказування доступний різним учасникам кримінального провадження та може застосовуватися для досягнення різноманітних цілей у провадженні. Тому доцільно більш детально розглянути сутність та значення ініціювання проведення судової експертизи як засобу кримінального процесуального доказування.

Відповідно до ч. 2 ст. 93 КПК України та ст. 223, 242–243 КПК України, призначення судової експертизи, як слідча (розшукова) дія, є способом збирання та перевірки доказів. Під час досудового розслідування згаданий засіб доказування доступний стороні обвинувачення безпосередньо шляхом ухвалення та направлення суб'єктові експертної діяльності відповідної вмотивованої постанови.

Для сторони захисту та потерпілого ініціювання проведення судової експертизи є процесуальною дією, спрямованою на збирання доказів. Названі особи (а також, відповідно до ч. 3 ст. 93 КПК України, і представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження)